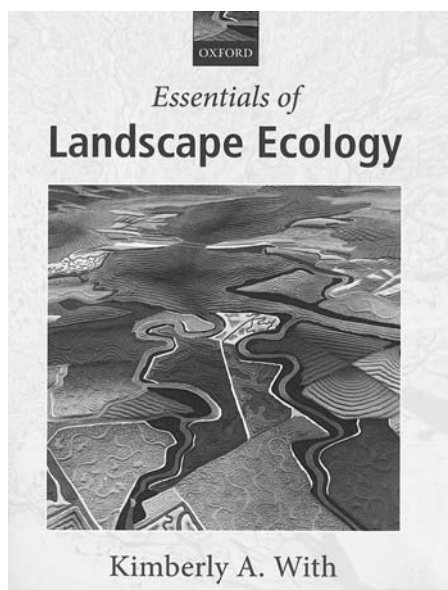

Kimberly A. With: Essentials of Landscape Ecology

Když vydá prestižní univerzitní nakladatelství oborovou učebnici, zpravidla jde buď o několikátou edici osvědčeného titulu, nebo – pokud je to první edice – o knihu hodnou pozornosti. V oblasti ekologie krajiny jsou aktivní zejména vydavatelství Springer a Wiley, kde v posledních letech vyšla celá řada titulů. Osobně mám rád inovativní, ale stručné učebnice, které nakladatelství Oxford University Press opravdu umí – očekával jsem proto 200stránkovou knihu stejného formátu, jako jsou např. tituly *Plant Functional Diversity* (2016) nebo *Effective Conservation Science* (2017), tedy s nadčasovým obsahem, jako kdysi byla první učebnice Almo Fariny *Principles and Methods in Landscape Ecology* (Chapman a Hall, 1998). Jenže krajinná ekologie už dnes není „odnoží“ ekologie, ale emancipovaným oborem zastřešujícím a přemostujícím geografické, ekologické, ale i sociální a ekonomické disciplíny a jdoucím rukou v ruce se zemědělskou, rybářskou a lesnickou praxí. Tomu by odpovídal značný rozsah učebnice; mimoděk jsem si přitom vzpomněl na první vydání slavné *Ecology: Individuals, Populations and Communities* trojice Michael Began, John L. Harper a Colin R. Townsend (Blackwell, 1986). Na ní vyrostly už nejméně dvě generace ekologů a vnesla do oboru nového ducha, čímž šťastně zavřela čtvrtstoletí odumovské ekosystémové ekologie (což mohou vnímat jinak např. hydrobiologové než terestričtí ekologové; i když toto nové pojetí ekologie do výuky u nás jako první vnesl právě hydrobiolog Vladimír Kořínek, který se tehdy čerstvě vrátil ze stáže v Kanadě). Byla to nepochybně jak forma dílčích případových studií se zobecněnými zákonitostmi, tak struktura seřazená tehdy netradičně zdola nahoru, tedy od zdrojů, nik a interakcí přes populační dynamiku po skladbu společenstva a celkové uspořádání diverzity. Teprve následná vydání adoptovala ochrannářskou biologii, ochranu biodiverzity a nakonec i Harperem odmítané ekosystémy (čtvrté vydání r. 2006); heslo „krajina“ stále chybí.

Krajinná ekologie má své místo „mezi“ specializačními ekologiemi, a když se podíváme na produkci ostatních vydavatelů, pak úlohu stručného přehledu soudobých trendů představuje např. učebnice Francisca C. Rego a kol. *Applied Landscape Ecology* (John Wiley & Sons Ltd., 2019) bohatě ilustrovaná daty dálkového průzkumu Země a modely geografických informačních systémů (GIS). Recenzovaná kniha Kimberly A. Withové z Kansas State University je v první části vskutku hezky tradiční v duchu posledních dvou desetiletí: škálování, posloupnosti, heterogenita a dynamika, člověk jako činitel změn. Celé kapitoly se věnují prostorovému uspořádání, konektivitě a šíření organismů. Nechci vyjmenovávat všechny monografie a učeb-

nice, z nichž tato tematika čerpá (byla by jich dobrá desítky), jen připomenu laboratoř v Oak Ridge, jejíž výzkumu byla autorka knihy účastna a která postavila pilíře moderního amerického pojetí krajinné ekologie. V kapitole věnované heterogenitě a dynamice jsou zdůrazněny abiotické disturbanceční procesy (záplavy, erupce, větrná eroze, svahové sesuvy, hurikány, odlesnění, požáry) společně s vlivem ekosystémových inženýrů bobra a bizona probíhající v reálném čase. Jen okrajově je komentován vliv člověka, jehož aktivitám se pak více věnuje kapitola o prostorovém uspořádání krajinného pokryvu, která zahrnuje i metodiku zpracování distančních dat v prostorově explicitních modelech programy GIS (nechybí analýza bodových dat ani program FRAGSTATS a základní krajinné metriky). Kapitola o konektivitě a migračních korytech předjímá šíření organismů sledované např. telemetricky, resp. prostorovou optimalizaci sídelního okrsku a efektivní rozložení rezervací ve vazbě na zdrojová a pro-

padová území. Logicky pak navazuje ochrannářská biologie se ztrátou stanovišť, jejich fragmentací a vlivem okrajového efektu (všimli jste si, kam zmizel termín ekoton?). Zlom nastává zhruba v polovině knihy, kdy se krajina stává nositelem populační dynamiky, biologických invazí, toku genů, struktury a dynamiky společenstev, ekosystémových funkcí. Kdybychom v druhé polovině vypustili termín krajina a všechny jeho odvozeniny, mohl by text posloužit jako učebnice biologie ochrany přírody nebo vybraných kapitol základů ekologie.

Jelikož učím jak krajinnou ekologii, tak biologii ochrany přírody, moc dobře si uvědomuji úskalí objemných transdisciplinárních učebnic – studenti je nepřetou, často ani neotevrou, protože je tam informací moc, a pedagog je použije jen zčásti, protože musí držet základní linii kurzu a pokud možno se vyhnout větším překryvům s jinými předměty. Z mého úhlu pohledu je tedy název učebnice zcela zavádějící, rozhodně nejde ani o základy, ani o „nezbytnosti“ ekologie krajiny (záměrně zde pomímám metodu opakování totožných témat stále dokola v různých předmětech tak, aby byla nahlížena z různých úhlů a stran, která má podle mého názoru při výuce smysl až pro specializační předměty, nikoli pro základní vhled do problematiky).

Přesto učebnici nechci jako celek zavrhout, naopak. Její pojetí dává smysl právě v momentě, kdy potřebujeme oborové znalosti propojovat a vytvářet jejich syntézu, skutečný mezipředmětový průnik spojený s určitým nadhledem. V našem vzdělávacím systému jsou to státnice, případně doktorské studium, pro které bych recenzovanou učebnici velmi doporučoval. Kniha je tak vhodná pro studenty biologických a ekologických disciplín propojujících krajinnou ekologii s ochrannářskou biologií a obecnou ekologií. V případě geografických disciplín, které zahrnují „nauku o krajině“, považuji knihu za dobré oživení (doslova) stávajícího fyzikogeografického přístupu. Už bych se ale zdráhal doporučit ji studentům agroekologie nebo krajinného inženýrství a urbanismu – tam se spíše uplatní *Principles of Ecological Landscape Design* Travis Backa (Island Press, 2013) nebo *Towns, Ecology, and the Land* Richarda T. T. Formana (Cambridge University Press, 2019). Z tohoto úhlu pohledu recenzovaná učebnice bohužel není transdisciplinární. Na druhou stranu poslední jmenovaným profesím poskytnou vodítko pro pochopení podstaty „ochrannářského fundamentalismu“, jak někdy může vyznít nekompromisní postoj při obraně přírodního i kulturního dědictví středoevropské krajiny, totiž – vše, co vyhyne a zmizí z povrchu zemského, už není a nebude, a to napořád.

Použitá literatura uvedena na webu Živy.

Oxford University Press, Oxford, United Kingdom, 2019, 656 str.
Cena v internetovém knihkupectví Amazon od 65 USD

1 Vyhytnutím jsou ohrožené nejen vzácné druhy a biotopy, ale i celé krajiny. Maloplošně zemědělsky obhospodařovaná krajina Banátu. Foto M. Šantrůčková